

WODA WOLNA OD BUTELEK

**Raport Fundacji Sendzimira z badania TNS Polska
na temat postaw i przyzwyczajeń wobec wody
z kranu i wody w butelkach**

Warszawa, 23.02.2015 r.

O projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

0 raportcie

Butelki, kartony, torebki, tacki, folie, puszki i butelki – wraz ze wzrostem konsumpcji, rośnie ilość zużytych (najczęściej jednorazowych) opakowań. Symbolicznym przykładem obrazującym ten problem, jest woda w plastikowych butelkach, której sprzedaż w Polsce stale się zwiększa (nawet o kilka-kilkanaście procent w skali roku). W 2013 roku statystyczny Polak/Polka zakupił ok. 83,9 litra wody butelkowanej¹.

Jednocześnie woda w polskich sieciach wodociągowych spełnia rygorystyczne standardy Unii Europejskiej pod względem zawartości substancji chemicznych oraz bezpieczeństwa mikrobiologicznego wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi. Dlatego, od niedawna zarówno wodociągi i inne podmioty prowadzą kampanie, których celem jest zmiana zachowań Polaków i Polek – wykorzystanie wody z kranu jako alternatywy dla butelkowanej wody stołowej. Czy działania te osiągają zamierzone efekty? Co trzeba zrobić, by te cele osiągnąć?

Głównym celem badania zrealizowanego w styczniu 2015 przez TNS Polska na zlecenie Fundacji Sendzimira² było poznanie rzeczywistych mechanizmów, jakie stoją za wyborem przez mieszkańców trzech polskich miast (Kraków, Łódź i Warszawa) napojów w opakowaniach jednorazowych oraz barier dla wykorzystania alternatywnych rozwiązań, takich jak wybór opakowań zwrotnych czy rezygnacja z opakowań. Niniejszy raport podsumowuje to badanie i przedstawia rekomendacje Fundacji Sendzimira dla interesariuszy tematu. Mamy nadzieję, że będzie stanowił podstawę do dyskusji na temat efektywnych rozwiązań prowadzących do zmniejszenia wykorzystania jednorazowych butelek plastikowych, które stanowią dziś poważne wyzwanie dla środowiska i gospodarki odpadami opakowaniowymi w Polsce – mówi Karolina Maliszewska, Prezeska Fundacji Sendzimira.

Wyniki badania opisują trzy kwestie:

- ⇒ mechanizmy wyboru wody do spożycia przez mieszkańców polskich miast;
- ⇒ stosunek mieszkańców polskich miast do wody z kranu oraz rekomendowane przez nich działania na rzecz popularyzacji picia wody z kranu;
- ⇒ podejście respondentów do opakowań na wodę, które mogą stanowić alternatywę dla jednorazowych butelek plastikowych.

Raport oraz materiały źródłowe są dostępne na stronie projektu „Woda wolna od butelek”: <http://woda.sendzimir.org.pl>

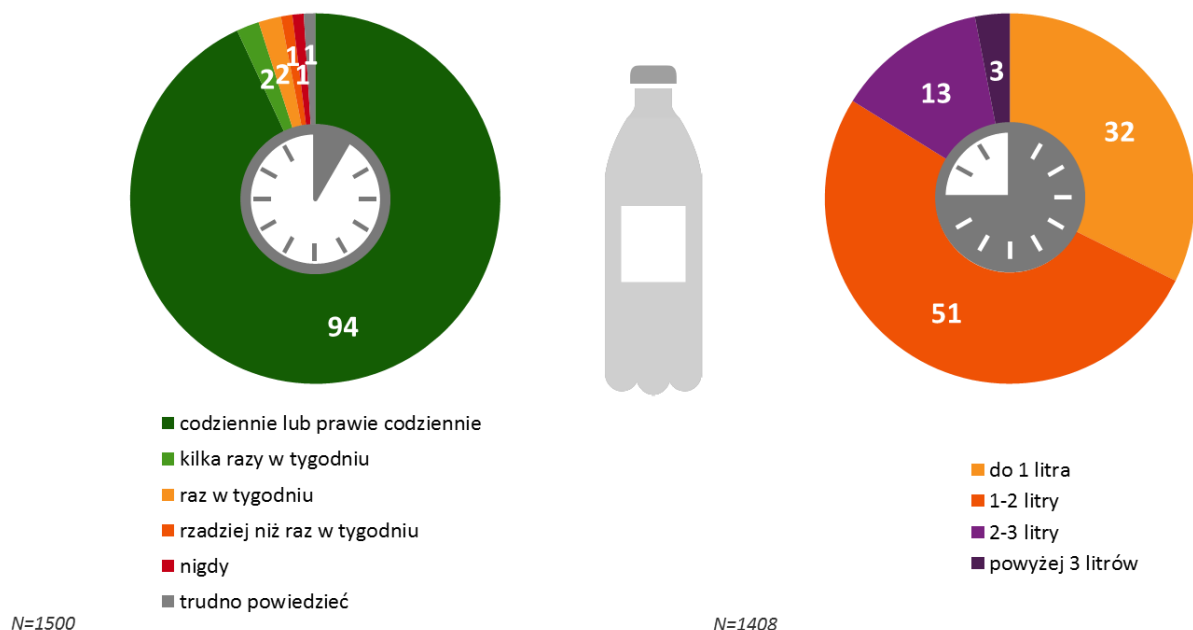
¹ Krajowa Izba Gospodarcza "Przemysł Rozlewniczy", Rynek wód butelkowanych w Polsce i w UE w latach 2008 - 2013, dostęp online: <http://www.kigpr.pl/pl/263/0/rynek-wod-butelkowanych-w-polsce-i-w-ue-w-latach-28-213.html#> - 9.02.2015

² W pierwszym etapie badania przeprowadzono trzy zogniskowane wywiady grupowe z mieszkańcami każdego z trzech wybranych miast (dwie grupy wiekowe: 25-35 lat oraz 35-55 lat). Drugim etapem badania było badanie ilościowe za pomocą wywiadów telefonicznych na grupie 1500 osób (po 500 osób z każdego z trzech uwzględnionych w badaniu miast), które odbyło się w dniach 26-30 stycznia 2015 roku.

Skąd się bierze woda w szklance?

Prawie połowa badanych osób, wskazała że woda niegazowana to ich drugi, najczęściej wybierany napój. Częściej wybierane są tylko gorące napoje (np. kawa, herbata). Na trzecim miejscu w tym zestawieniu znalazła się woda gazowana. **94% badanych osób stwierdziło, że pije wodę codziennie lub prawie codziennie, z czego większość (83% pijących wodę każdego lub niemal każdego dnia) spożywa do 2 litrów wody dziennie.**

Pytanie: Jak często pije Pan/Pani wodę i w jakich ilościach?

Powyższe wyniki wskazują, że w polskich miastach są osoby, które spożywają nawet ponad 700 litrów wody rocznie. Co ważne, **woda „towarzyszy” nam niemal przez cały czas** – w domu, w pracy, na spacerze, podczas aktywności fizycznej. Pijemy ją głównie po to, aby ugasić pragnienie, ze względów zdrowotnych, z uwagi na wygodę jej spożywania (jest ogólnodostępna, ma neutralną temperaturę, np. nie trzeba czekać aż ostygnie).

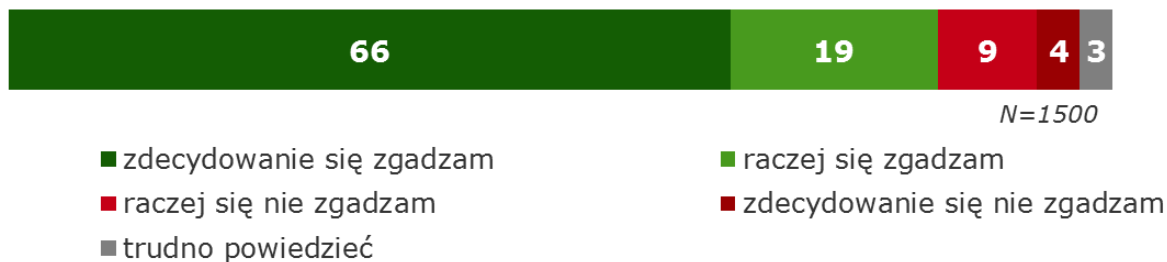
Skąd się bierze woda w szklance mieszkańca/nki polskiego miasta? Głównie z **plastikowej butelki** (74%). Co o tym decyduje? Woda w butelkach jest postrzegana, jako ogólnodostępna w sprzedaży, higieniczna, łatwiejsza w przenoszeniu i ma różne warianty (np. gazowana i niegazowana, dostępna w butelkach różnej pojemności). Osoby badane zapytane o różnice między wodą butelkowaną oraz wodą z kranu wskazywały, że jej ważnymi „plusami” dla respondentów jest smak (42% odpowiedzi), zawartość minerałów (25% odpowiedzi) oraz szerzej – skład (14% odpowiedzi).

Wodę w butelkach respondenci spożywają niemal w każdej sytuacji i o każdej porze dnia – także w pracy, poza domem, podczas uprawiania sportów. W kontekście skali i popularności spożywania wody w butelkach, respondenci zostali zapytani o jej **wpływ na środowisko przyrodnicze**. Okazało się, że zdecydowana większość osób badanych ma świadomość, że jednorazowe butelki plastikowe mają negatywny wpływ na środowisko.

O projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

Pytanie: Czy zgadza się Pan(i), bądź nie zgadza, z następującym stwierdzeniem: Jednorazowe butelki plastikowe niekorzystnie wpływają na środowisko?

Woda wolna od butelek? Niekoniecznie

Czterech na dziesięciu badanych (43%) wybiera też wodę z kranu. Jednocześnie **spożywanie wody z kranu budzi niepokój i bywa postrzegane negatywnie**. Woda z kranu bywa określana, jako niesmaczna (26% odpowiedzi) i niezdrowa (25%). Często pojawia się kwestia braku zaufania nie tyle do wody z wodociągów, ile do stanu sieci wodociągowej (woda jest czysta „u źródła”, ale ulega zanieczyszczeniu, płynąc rurami wodociagowymi).

Pytanie: Z jakich powodów nie pije Pan/i wody z kranu?

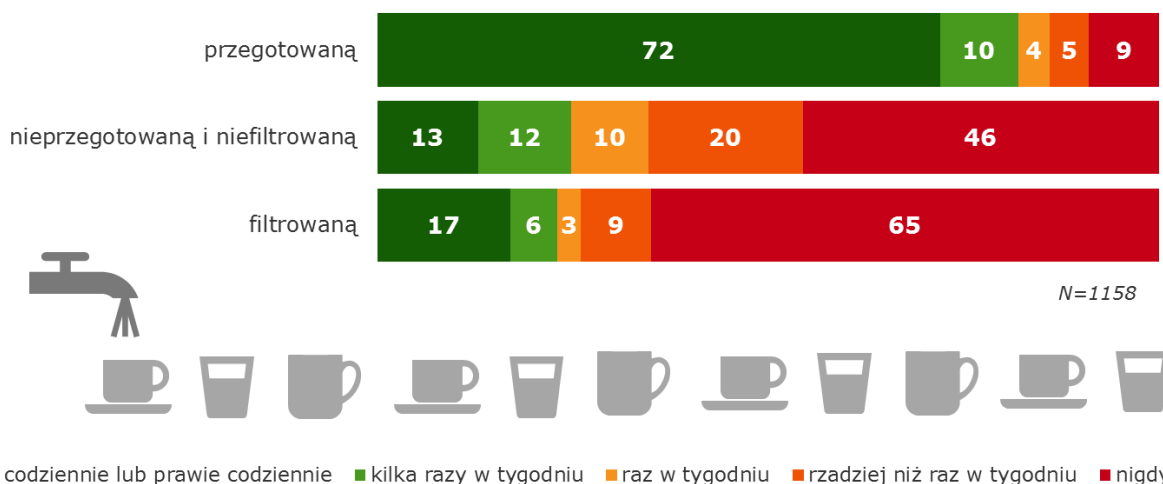

N=350

Charakterystyczne jest to, że osoby badane wyrażają większą skłonność do picia wody z kranu po jej wcześniejszym przegotowaniu.

0 projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

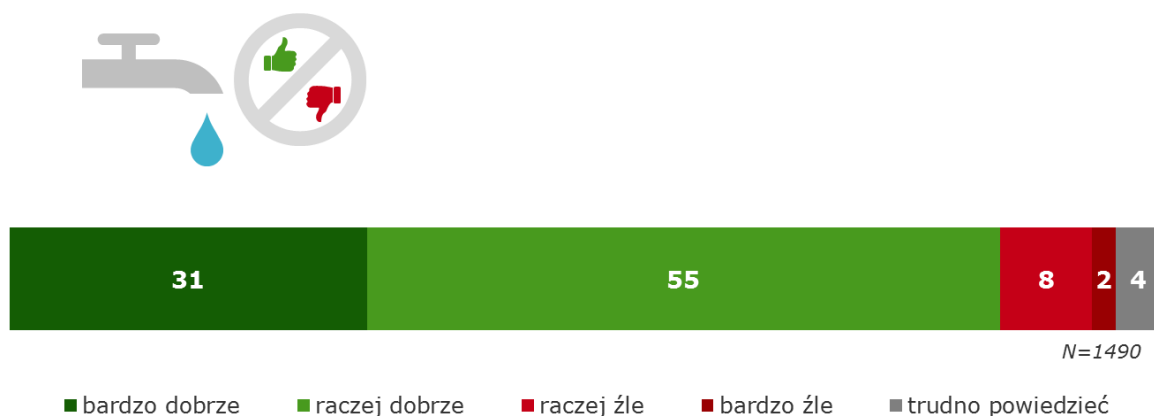
Pytanie: Jak często zdarza się Panu/i pić wodę z kranu:

Niemal wszyscy respondenci przyznali też, że korzystają z wody z kranu, by przygotować posiłek lub herbatę (odpowiednio 97% i 93% odpowiedzi), ale mniej chętnie poczęstowaliby nią swoich gości (zrobiłoby to 68% osób) i raczej nie podaliby jej dzieciom (zdecydowałyby się to na jedynie 38% osób).

Mimo to aż 77% osób badanych stwierdziło, że zdarza im się (sporadycznie) pić wodę z kranu i co więcej – **większość badanych ma raczej dobre (55%) lub bardzo dobre (31%) zdanie o jakości wody w swoim domu.**

Pytanie: Jak ogólnie ocenia Pan/i jakość wody z kranu w Pana/i gospodarstwie domowym?

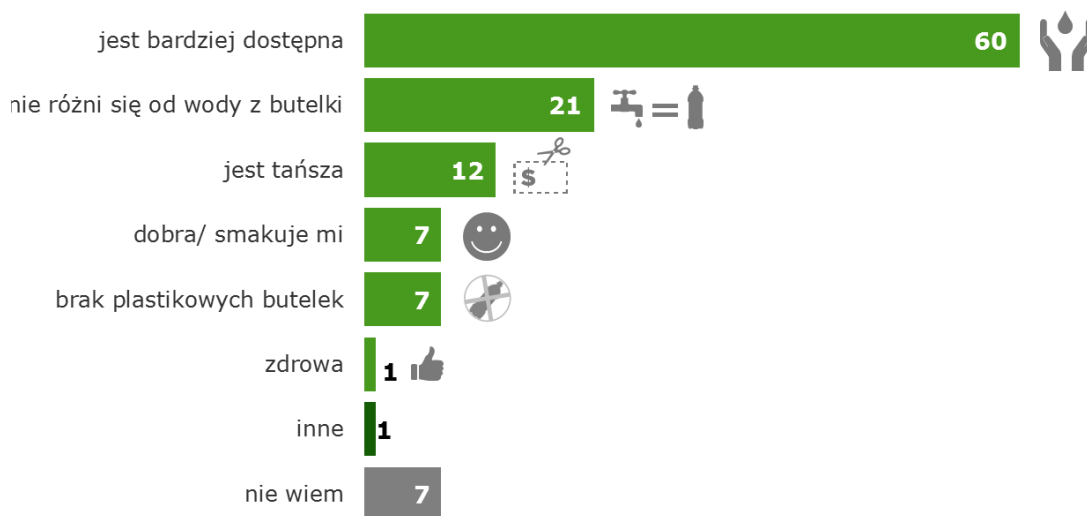

Warto zauważyć, że osoby wybierające wodę z kranu wskazują, że robią to ponieważ jest ona ogólnodostępna (60%), nie różni się od wody w butelce (21%), a także, że jest tańsza (12%).

O projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

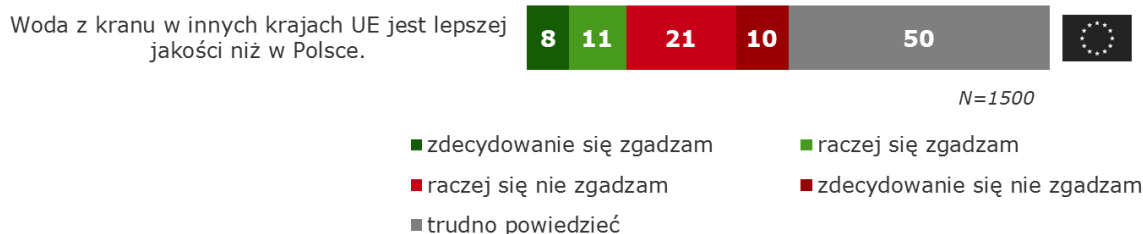
Pytanie: Z jakich powodów pije Pan/i wodę z kranu?

N=1158

W badaniach jakościowych pojawiła się też kwestia rozróżniania jakości wody z kranu – zdaniem badanych jest ona wyższa w odniesieniu do zachodnich krajów europejskich, chociaż badanie ilościowe nie potwierdziło, czy jest to powszechne przekonanie.

Pytanie: Czy zgadza się Pan/i, z następującym stwierdzeniem?

Podsumowując, do **głównych barier dla picia wody z kranu można zaliczyć: bariery psychologiczne (głównie przekonanie, że picie wody z kranu jest niezdrowe), indywidualne preferencje smakowe oraz niedostatek informacji na temat składu i jakości tej wody.**

Jakie działania warto byłoby podjąć, aby zachęcić mieszkańców polskich miast do picia wody z kranu? Zdaniem respondentów, powinny to być przede wszystkim: możliwość zbadania jakości wody z kranu w swoim domu oraz szeroko zakrojona kampania informacyjna w mediach, promująca picie wody z kranu. Pozytywy efekt mogłyby też odnieść ulotki informujące o składzie wody w danym miejscu, większa dostępność tego typu wody w miejscach publicznych (np. w formie publicznych źródełek/zdroyów), a także promowanie picia wody z kranu przez osoby i instytucje odpowiedzialne za zdrowie publiczne.

0 projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

Pytanie: Co Pana/i zdaniem mogłoby skłonić ludzi do częstszego picia wody z kranu?

Rekomendowane działania do podjęcia przez interesariuszy tematu picia wody z kranu to:

- szerokie informowanie na temat jakości (składu) wody z kranu – najlepiej w danym miejscu (mieszkanu/domu/osiedlu), w tym informowanie o wysokich standardach wody przeznaczonej do spożycia na terenie całej Unii Europejskiej (spełnia je ponad 90% wody w polskich wodociągach);
- promowanie picia wody z kranu – najlepiej przy wsparciu osób obdarzonych autorytetem np. medycznym i naukowym;
- dbanie o dostępność wody z kranu do picia (np. w formie publicznych źródeł), szczególnie w ciągu dnia np. w pracy, w miejscach publicznych i takich, które wiążą się z aktywnością fizyczną.

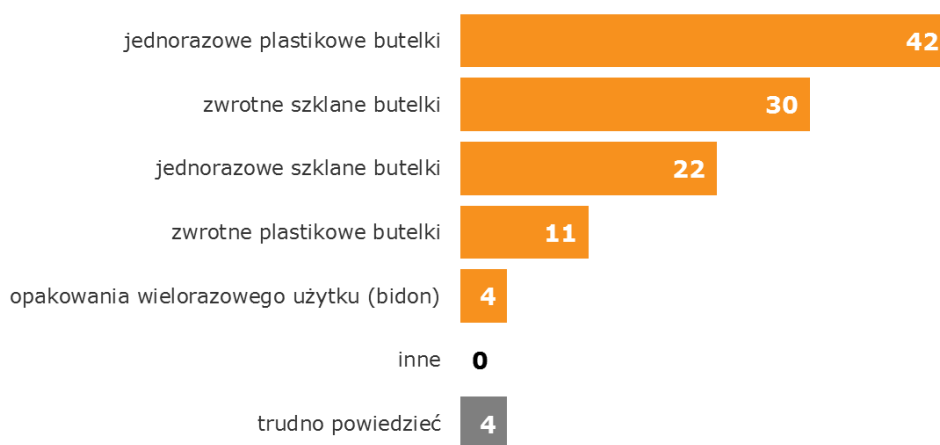
0 projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

Woda w butelkach zwrotnych?

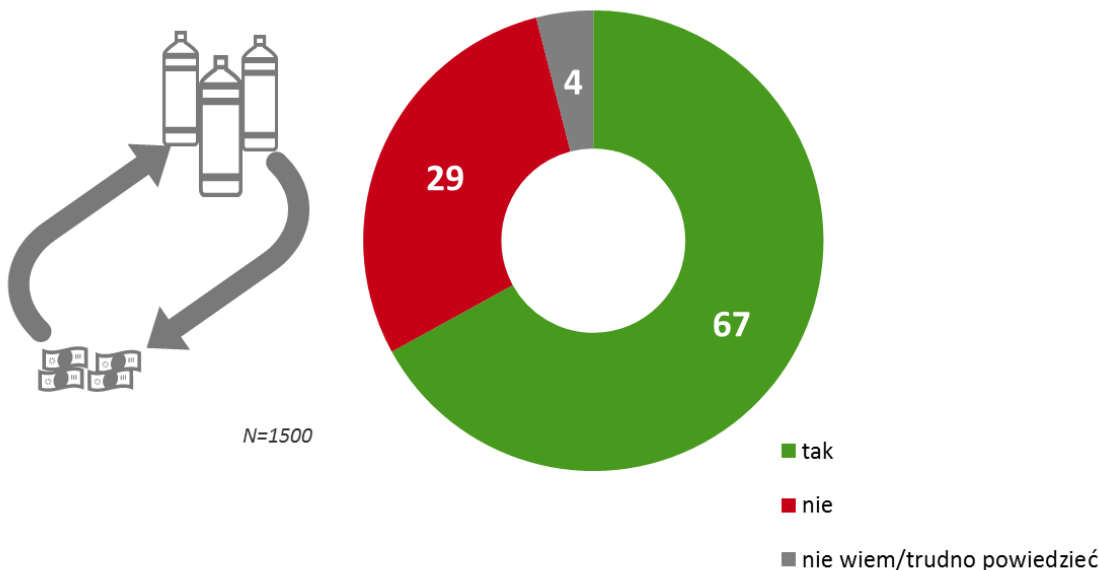
Dostępność i łatwość przenoszenia to ważne zalety wody w butelkach – **woda „w opakowaniu” ma tutaj wyraźną przewagę nad wodą „bez opakowania”, czyli np. z kranu.** Jednocześnie jednorazowe butelki plastikowe to tylko jedno z wielu opakowań, które może być wykorzystywane do przenoszenia wody. Jednym z celów badania było określenie, jakiego typu opakowanie mogłoby stać się alternatywą dla jednorazowych butelek plastikowych, tak aby zmniejszyć negatywny wpływ na środowisko. Dlatego zapytaliśmy osoby badane m.in. o szklane butelki zwrotne, jednorazowe szklane butelki, plastikowe butelki zwrotne, a także opakowania wielorazowego użytku (np. bidon).

Pytanie: Jakie opakowania wody uważa Pan/i za najlepsze?

N=1500

Okazało się, że interesującym dla respondentów/ek rozwiązaniem byłby **system zwrotnych butelek na wodę (utożsamianych głównie z butelkami szklanymi)** – 67% respondentów zadeklarowało, że wybierałoby wodę w takim opakowaniu; głównie ze względów „ekologicznych” (60% odpowiedzi).

0 projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

Pytanie: Dlaczego rozważyć/a Pan/i stosowanie butelek zwrotnych do wody?

Podczas badań jakościowych, **bardzo pozytywnie na ten pomysł reagowały osoby ze starszej grupy wiekowej (35 – 55 lat)**, dla których był on związany z sentymentem do czasów, gdy rynek produktów w opakowaniach zwrotnych (mleko, kefir, woda gazowana w tzw. syfonie) był bardzo rozwinięty.

Co mogłoby okazać się barierą dla konsumentów podczas wprowadzania systemu zwrotnych butelek na wodę? Wskazywana była głównie niechęć do fizycznego oddawania butelek do sklepu (30% odpowiedzi), a także potrzeba ich oddawania do konkretnych sklepów (24% odpowiedzi), ogólny brak przekonania do tego pomysłu (11%) oraz ciężar butelek (10%). W badaniach jakościowych, pojawiała się też kwestia nieporęczności i zajmowania miejsca przez takie butelki. W tym kontekście z lepszym przyjęciem podczas badań jakościowych spotkał się **pomysł systemu zwrotnych, ale innych niż szklane (lżejszych, bardziej poręcznych, nietłukących się) butelek na wodę**.

Badania jakościowe wskazały też na potencjał takich rozwiązań jak: szeroka dostępność **automatów na butelki zwrotne**, które zwracałyby za nie kaucję, czy wprowadzenie we wszystkich sklepach **obowiązku przyjmowania wszystkich butelek zwrotnych**.

Podsumowując, woda „w opakowaniu” ma obecnie dla respondentów przewagę nad wodą „bez opakowania”, co sprawia, że częściej wybierana jest woda w butelkach zamiast wody z kranu. Dlatego jednym ze sposobów na wspieranie racjonalnego podejścia do wody butelkowanej byłoby wprowadzenie takiego opakowania, które miałoby mniej szkodliwy wpływ na środowisko. Jak wskazują badania, taką rolę mógłby pełnić system zwrotnych butelek na wodę.

Rekomendowane działania do podjęcia przez interesariuszy tematu picia wody z kranu to:

- wprowadzenie systemu zwrotnych butelek na wodę opartego o sieć ogólnodostępnych automatów i/lub powszechny obowiązek przyjmowania butelek zwrotnych na wodę we wszystkich sklepach;
- opracowanie takie opakowania na wodę, które byłoby bardziej przyjazne dla środowiska przyrodniczego, ale jednocześnie - wygodne i bezpieczne w użyciu.

Woda obszarem wspólnych działań

Badanie „Woda wolna od butelek” pokazuje, że mimo dużego spożycia wody w butelkach, jest możliwa zmiana w tym obszarze. Po pierwsze, mieszkańcy polskich miast coraz lepiej oceniają wodę w swoich kranach i korzystają z niej na co dzień – używając ją do gotowania, a także pijąc ją bezpośrednio z kranu. Główne bariery i obawy względem wody z kranu, takie jak: kłopotliwy smak czy niepewny skład można przezwyciężyć poprzez działania informacyjne i promujące picie wody z kranu (podobne do kampanii promujących wodę butelkowaną). Tego typu działania mogą wpisywać się w szerszą promocję tematyki zdrowego trybu życia, zdrowego odżywiania czy świadomej konsumpcji. Mogę więc stać się interesującym tematem i uzupełnieniem dla działań wielu organizacji pozarządowych i instytucji publicznych, działających w tych obszarach.

Istotnym wyzwaniem jest obawa/przekonanie, że picie wody bezpośrednio z kranu może być ryzykowane ze względów zdrowotnych. W tym obszarze ważną rolę informacyjną mogą odegrać zarówno same sieci wodociągowe, jak i instytucje odpowiedzialne za zdrowie publiczne czy ośrodki naukowe. Warto byłoby także zaangażować administrację budynków, która stanowi ważne źródło informacji lokalnych dla ich mieszkańców. Kluczowa wydaje się też dostępność publicznych ujęć wody, np. w formie źródeł, czy źródełek – zarówno na otwartej przestrzeni (np. w parkach, wzdłuż dróg do biegania itp.), a także w budynkach użyteczności publicznej (szkoły, urzędy itp.), tak aby woda z sieci wodociągowej mogła być rzeczywistą alternatywą dla wody w butelce.

Ciekawym interesariuszem tematu może też okazać się sektor prywatny. Po pierwsze, badania wskazały na fakt, że wodę pije się przez cały dzień – także w miejscu pracy (często jest ona wręcz zapewniana w formie wody w butelkach przez pracodawcę), dlatego rola pracodawców w promowaniu picia wody z kranu może się okazać bardzo istotna. Po drugie, firmy produkujące wodę w butelkach mogą odegrać ważną rolę w promowaniu racjonalnego podejścia do jednorazowych opakowań plastikowych, np. poprzez opracowanie systemu butelek zwrotnych (podobnego do tego, który funkcjonuje na rynku piw), tak aby zmniejszać negatywny wpływ swojego biznesu na środowisko przyrodnicze.

Powyższe wnioski będą podstawą kolejnych działań projektu Fundacji Sendzimira „Woda wolna od butelek”, na który składają się m.in. szkolenia tematyczne oraz warsztaty międzysektorowe w Krakowie, Łodzi i Poznaniu w obszarze gospodarki opakowaniami, a także gra miejska i program certyfikacji miejsce, w których można otrzymać wodę z kranu. Więcej informacji o raporcie oraz projekcie można znaleźć na stronie <http://woda.sendzimir.org.pl>

Fundacja Sendzimira

O projekcie: Raport powstał w ramach projektu: "Woda wolna od butelek. Kształtowanie proekologicznych postaw konsumenckich w zakresie korzystania z wody w opakowaniach jednorazowych", dofinansowanego ze środków Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. Partnerami projektu jest Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. Patronat medialny: portal E-odpady, Portal Spożywczy i Logistyka Odzysku. Za treści raportu odpowiada wyłącznie Fundacja Sendzimira.

